

Streuvelds, Stijn (1971), *Volledig werk III. s.l., Orion.*

ALMA MET DE VLASSEN HAREN (1931)

Dit is de onnozelste, langdradigste, wijdlopijgste, vervelendste roman die ik ooit van mijn leven gelezen heb. In *Stijn Streuvels. Een kritische en biografische synthese* schrijft Toon Breës (297) 'Toch was Streuvels niet tevreden over *Alma* als literair-artistiek product. Hij praatte er ook niet graag over, ondervond André Demedts: "de zeldzame keren dat het gebeurde in verband met *Alma met de vlassen Haren* en andere boeken die niet tot zijn beste behoorden, liet hij blijken zich gegeneerd te voelen.'

Alma is een door godsdienst bezetene die God en Maria hoort spreken en al van kindsbeen af non wil worden. Maar als ze later een tijd doorbrengt in een klooster, merkt ze dat het daar allemaal niet rozengeur en maneschijn is. Blijft over: een slotklooster of missionaris worden. Het wordt finaal geen van beide. Er breekt in haar dorp een soort pest uit en zij offert zich op (hoe dat precies in zijn werk gaat, is niet duidelijk), sterft een pijnlijke dood en redt op die manier al wie op dat moment ziek was. Die pest wordt gezien als een straf van God, hoewel er in het dorp niets noemenswaardigs onzedelijks is gebeurd, al wordt op het einde wel gesuggereerd dat er op de kermis in de tent van een zigeunerwaarzeggster misschien wel wat omgaat.

Ik wist niet dat Streuvels zo'n ongelooflijke kaloot was. Wat een eindeloos geëmmer over God en de duivel, zonde en redding, schuldgevoel, met als treurig hoogtepunt de pest als een straf van God (1213). Zelfs de "anti-godsdienstige politiekers" (1119) krijgen een veeg uit de pan.

Zoals steeds heeft Streuvels geen enkel gevoel voor maat. Hij prodceert een woordenbrij waarin honderden keren hetzelfde gezegd wordt met andere woorden. Hij raakt, zoals in veel ander werk, controle over de regie kwijt waardoor het verhaal vol tegenstrijdigheden zit. Soms bewonderen alle jongens Alma, soms blijken ze allemaal met haar te spotten. Soms durven ze haar niet benaderen (1175, 1200), soms gebruiken ze grove, vrijpostige taal (1078, 1094, 1124) of schelden haar uit voor vlaskop (1191). De oude pastoor krijgt een beroerte en de vervanger maakt van het dorp een onvoorstelbaar heilige plaats waarin iedereen lid is van congregaties en verenigingen (1197, maar ook vroeger), maar enige bladzijden verder zijn het allemaal zondaars (1161) en lieden die handelen uit eigenbelang (1128, 1129, 1140). Iedereen is onder de indruk van de nieuwe jonge kapelaan die prachtig kan preken, maar een paar bladzijden verder blijken al die bekeerlingen enkel door zijn retoriek betoverd te zijn zonder de inhoud in zich op te nemen (1122). Aan het gedrag van die kapelaan tegenover Alma is ook geen touw vast te knopen. Soms bewondert hij haar, soms ontwijkt hij haar (1123). Hoewel Alma op alle mogelijke manieren afwijkt van het gewone, wordt herhaaldelijk gezegd dat er niemand iets opvalt, zelfs haar ouders niet (1107, 1113, 1126, 1154). Alma wil aan niemand vertellen dat ze graag non zou worden, maar waarom ze dat niet wil vertellen, komen we niet te weten (1113). Op een bepaald moment beschouwt iedereen haar als een heilige, maar een paar bladzijden verder lezen we dat ze "weinig of niet bekend" was in het dorp (1175). Wanneer de kapelaan haar dingen hoort zeggen over het geloof die ze als eenvoudig meisje niet kan kennen, zegt hij "Dat hebt ge ergens in een boek gelezen" (1186), maar een paar zinnen verder overweegt hij bij zichzelf dat zij het niet gehaald kon hebben uit stichtelijke boeken en heiligenlevens (1186). De kapelaan, die onderpastoor wordt in een onbekende plaats (1197) nadat de oude pastoor gestorven is, wordt vervangen door een nieuwe pastoor. De vorige blijkt niets verteld te hebben over Alma, hoewel hij van plan was om bij de bisschop een heel dossier in te dienen over haar miraculeuze krachten (1198). Waarom vertelt hij niets? Plotseling wordt de heilige Alma van wie iedereen gelooft dat ze mirakels kan doen "vergeten en verwaarloosd" en wordt "door niemand [meer] opgemerkt" (1199). Hoe zou dat kunnen?

Streuvels introduceert allerlei onbenullige problemen of zogenaamd psychologische complicaties om hier en daar een verhaallijn open te houden. Op 1158 bijvoorbeeld vraagt Alma zich af aan wie ze in godsnaam haar wens bekend zou kunnen maken om non te worden. Kandidaten genoeg! Trouwens, op 1177, zegt de kapelaan dat ze haar wens om kloosterzuster te worden "sedert lang" heeft

bekendgemaakt. Dat Alma wel gewone kloosters kent en missionarissen, maar nog nooit gehoord heeft van een slotklooster tot de kapelaan haar vertelt dat zulke kloosters bestaan, is compleet ongeloofwaardig (1189).

Hier en daar komt wat voorzichtige kritiek op de Kerk. Bijvoorbeeld in de beschrijving van de oppervlakkigheid van het geloof in veel kloosters (1160, 1165, 1166). Op 1213 kritiseert Alma de jonge nonnen die zich verschuilen achter hun regel om de zieken niet te hoeven helpen. Dat Alma hier opeens fulmineert past in het geheel niet bij haar karakter zoals dat tot dan toe geschetst is. Ook psychologisch is het boek een complete ramp.

Het gebruik van tal van rare woorden (die volgens mij meer verzonnen dan bestaand dialect zijn) is irritant. Streuvels beheerst ook niet goed de grammatica. Hij maakt veel fouten in samentrekkingen en ook tegen het getal van het werkwoord. Bovendien staat de tekst ook nu weer boordevol zetfouten.

Dat Streuvels goed thuis was in religieuze literatuur, blijkt op 1089, waar hij de volgende werken noemt: "De Oefeningen der Volmaecktheyt", "Lusthof der Godvruchtige Meditatie", "Duyfken in de Steenrots".

Ook hier valt weer de bewondering op voor knappe mannen. Bijvoorbeeld op 1120 over de nieuwe jonge hulpkapelaan: "Hij had schone, glimmend zwarte haren, een fijngetekend gelaat, een dwang in de blik van zijn donkere ogen, was daarbij slank en beweeglijk van gestalte."

Philip Vermoortel
09-2020

CITATEN

"knechtebrakken" (1063)

"truntekouse" (1076)

ZET- EN ANDERE FOUTEN

"bzigheid" (1108)

"verwonderd" (in plaats van "verwonderde") (1194)

"lidejeszangers" (1209)

"lifkoker" (1228)

Grammatica

"een ander geluk [...], dat zij als kind gekend had, en haar nooit had verontrust." (1135)

"overviel [...] uitbarst" (tempus)

"er overvalt mij toen" (in plaats van "dan" (1182)

"'t Merendeel stierven" (getal) (1212)

"moesten [...] gezeten is" (tempus) (1214)

"wandelde" (in plaats van "wande" – aanvoegende wijs) (1223)

Kalotig

"God-onze-Heer die zijn mensen nooit boven hun krachten beproeft, vond dat het nu voor de loutering van Alma's ziel voldoende was en gebod de duivel het meisje met rust te laten." (1145)